

אמר את דבריו? **אי אליבא דרבנן, הא אמרי "עולין" הוא דלא מבטלי אהדדי, הא מין במינו בטיל, ואילו מדברי רבי חייא משמע** שהוא סובר שמין במינו אינו בטל, ודווקא נבילה בשחוטה בטלות זו בזו, משום שנחשבות מין בשאינו מינו. שאם רב חייא סובר כרבנן, היה לו לומר בסתם — מין במינו בטל זה בזה, ומדוע נקט דוקא דוגמא של נבילה ושחוטה?!

ואי אליבא דרבי יהודה, הא כל מין במינו לרבי יהודה לא בטיל ונבילה בשחוטה מין במינו הוא לפי רבי יהודה?!

ומשנינן: לעולם רבי חייא אמר דבריו **אליבא דרבי יהודה**⁽⁹¹⁾, וסובר רבי חייא דכי קא אמר רבי יהודה מין במינו לא בטיל, הני מילי היבא דאפשר ליה לאחד למהווי כוותיה דהשני, אבל היבא דלא אפשר ליה לאחד למהווי כוותיה דהשני — בטל! שנחשב מין בשאינו מינו, והרי הוא בטל⁽⁹²⁾.

אי אליבא דרבי יהודה שאמר אין דם מבטל דם, נחלקו האמוראים כאן, אם כן קשה — **והא רבי יהודה בתר חזותא אזיל**⁽⁹⁰⁾, דהיינו אחר עצם הדבר, ואין הדבר תלוי אם דינו של זה יכול להיות כדינו של זה, שהרי במשנה אמר רבי יהודה שאין דם חולין מבטל דם קדשים, אף על פי שאין זה יכול להיות כזה. ואם כן קשה, לשיטת רבי יהודה כמה נחלקו רב חסדא ורבי חנינא כנבילה שהתערבה בשחוטה, והרי **אידי ואידי מין במינו הוא** שניהם מין בשר הם ואין לאחד לבטל את השני בכל אופן שנתערבו?

ומשנינן: **אלא** מחלוקת רב חסדא ורב חנינא היא **אליבא דרבי חייא**.

דתני רבי חייא: נבילה ושחוטה בטלות זו בזו! ונחלקו בדברי רבי חייא האם נבילה בטילה בשחוטה, או ששחוטה בטילה כנבילה.

והוינן בה: **ורבי חייא עצמו אליבא דמאן**

להיות בטל אפילו לרבי יהודה, שהרי המבטל שהוא דם חולין אינו יכול להפוך ולהיות דם קדשים כמו המתבטל, אולם לרבי חנינא מאחר והדם קדשים המתבטל, אם יהיה נפסל בלינה יחזור דינו להיות כדם חולין המבטל, אם כן הרי זה כמין במינו ואינו בטל, והתוס' [כב ב] הסכימו עם רש"י בזה, וכתבו שמכאן מוכח מדברי רבי חייא בדעת רבי יהודה אינם מוסכמים ולא נקטינן כמותו, וכן הוכיחו מעוד כמה וכמה מקומות.

92. התוס' ביארו שאף על גב דדם השעיר אינו יכול להשתנות שיהיה דינו כדם הפר, וכן להיפך, מכל מקום מאחר שהתורה ציותה לערב מדמם יחד וליתן מתנה אחת משניהם, משום כך

90. רש"י מפרש, שממה שאמר רבי יהודה שדם השעיר אינו בטל בדם הפר משום שהם מין אחד, מוכח שאין צריך שיהיו שוים קצת בדינם, שכיון ששניהם מין בשר הם, אפילו שאינם יכולים להיות זה כמו זה, מכל מקום אינן מבטלים זה את זה, והקשה הטהרת הקדש אם כן למה נקטה הגמרא שרבי יהודה הולך אחר השתוותם במראה, שעל ידי זה הם חשובים כמין אחד, והרי בנידון זה הם שוים בשמם.

91. רש"י מפרש שלפי רב חסדא נחלק רבי חייא עם התנא שבמשנה דזבחים [עח] שהביאה הגמרא לעיל, ששם נאמר שלרבי יהודה דם קדשים שנתערב עם דם חולין הרי הוא אינו בטל משום מין במינו, ואילו לרבי חייא היה צריך

תנן במשנה: שתי מנחות שלא נקמצו, ונתערבו זו בזו — אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה — כשירות, ואם לאו — פסולות.

והוינן בה: והא הכא, כיון דקמיין ליה מחדא מנחה, הרי אידך, הנשאר מהמנחה לאחר הקמיצה, הוה ליה "שירים" של מנחה שנקמצה ולא קא מבטלי הני "שירים" ל"טיבלא" למנחה השניה וקרי לה "טיבלא" משום שעדיין לא נקמצה, שהרי זה כמו טבל שלא הופרש ממנו תרומות^[93].

והרי היה מקום לומר שיתבטל מקצת מן ה"טבל" של המנחה השניה ב"שירים" של המנחה הראשונה, שהרי ברור הדבר שיש מקום אחד בתוך התערובת שבו מעורב רוב

ובהא קא מיפלגי רב חסדא ורבי חנינא בדברי רבי חייא! דרב חסדא סבר: בתר מבטל אזלינן שאם יכול המבטל להיות כהבטל הרי זה מין במינו. ורבי חנינא סבר: בתר בטל אזלינן שרק אם יכול הבטל להיות כהמבטל זה נחשב מין במינו. [ודם קדשים וחולין שאמר רבי יהודה במשנה, שאין מבטלין זה את זה, בשלמא לפי רב חנינא זה טוב, שהרי אפשר לדם קדשים להיות כחולין, שאם ילינו לילה אחד יצאו מקדושתם ואין בהם מעילה והרי הם כחולין. אבל לפי רב חסדא שהולכים לפי המבטל, לכאורה קשה, הרי דם חולין אינו יכול להיות כקדשים. ולפי רב חסדא צריך לומר, שהמשנה בדעת רבי יהודה סוברת שלא כמו רבי חייא. רש"י על פי דברי התוס' לעיל כ"ב—ב' דיבור המתחיל "רבי יהודה"].

הרי זה כמין במינו ואינו בטל לרבי יהודה.

93. הקשה רש"י הרי גם לרבי חנינא קשה מהמשנה על רבי חייא, שמאחר ויתכן גם שהטבל מרובה על השירים, אם כן יבטל הטבל את השירים להיות טבל כמותו, ונמצאת המנחה שלא נקמצה פסולה כדין ריבה סולתה, שהואיל והמתבטל שהוא השירים אינו יכול לחזור ולהיות כהמבטל שהוא טבל, הרי זה כמין בשאינו מינו לדבריו, שהוא בטל לכולי עלמא, ותירץ שעל ידי ביטול ברוב אי אפשר לפסול מצד ריבה סולתה, שהרי אין המיעוט נהפך להיות כהרוב לקבל את דינו, וכל הנידון לפסול בביטול הוא רק משום חיסור סולתה, שמכח הביטול נפקע דינו של המיעוט, עכ"ד.

והקשו התוס' [כב א] דאם כן למה פסל רבי יהודה במשנה לעיל [כב] כשנתערב קומץ עם

מנחת נסכים, והרי הפסול שם הוא על ידי שנתבטל השמן ברוב הסולת, ומוכרח גם כן שהפסול הוא משום שעל ידי כך נתרבה שמנה של הקומץ, ולא משום חיסור שמנה של המנחת נסכים, וכמו שהוכיחו התוס' מהגמרא לעיל [כג א], [הובא לעיל בהערות שם], ולפי דברי רש"י הרי לא שייך גם כן לפסול מצד ריבה שמנה, הואיל והשמן של המנחת נסכים שנבלע בקומץ אינו מקבל דיני הקומץ על ידי ביטול ברוב, והניחו בקושיא.

ובעונג יו"ט [ד בהגהה] יישב דעת רש"י שיש לחלק בין ביטול של מין במינו לביטול דמין בשאינו מינו, שכאשר הוא מין בשאינו מינו גמור כסולת ושמן הביטול כחו יפה ליתן גם את דיני הרוב על המיעוט, ולכן נפסל מצד ריבה שמנה, מה שאין כן לענין ביטול של השירים בטבל שהוא ביטול של סולת בסולת, אף על גב

וע' רש"י מה שתירץ].

אלא למאן דאמר בתר מבטל אזלינן — שירים שהם המבטל מי קא הוו טיבלא כמו הבטל! ? והרי לעולם לא יחזרו השירים להיות טבל. ואם כן הוי מין בשאינו מינו, ולמה לא יבטלו השירים את הטבל?

לימא נאמר, שלפי רב חסדא שסובר שהולכים לפי המבטל, **מתניתין דלא כרבי חייא** שאומר בשיטת דרבי יהודה שלא נחשב מין במינו אלא כשיכול להיות זה כזה, שהרי במשנה מבואר שלפי לרבי יהודה כל שדומין בעצמותן הוי מין במינו?

ומשנינן: **התם** מה שמבואר במשנה שלא מבטלים שירים לטבל, הוא מטעם אחר — **וכדרבי זירא. דאמר רבי זירא: נאמרה הקטרה בקומץ, ונאמרה הקטרה בשירים** שנאמר עליהם "לא תקטירו", ולומדים: מה הקטרה האמורה בקומץ אין הקומץ מבטל את חברו שהרי שוים הם ממש בדינם, אף הקטרה האמורה בשירים שלא להקטירם, אין שירים מבטלין את הקומץ, וכן אין השירים מבטלים את הטבל שהרי יש בתוכו גם קומץ⁽⁹⁴⁾.

שירים במעוט טבל, ואם היה בטל אותו מעט מהטבל נפסלת המנחה הזו, שהרי זה כמנחה שחסרה קודם קמיצה, שאין מועיל לה עוד קמיצה. [לפי שטמ"ק אות ב].

מני מי הוא התנא של המשנה שסובר שלא בטל הטבל בשירים. **אי רבנן, הא אמרי "עולין" הוא דלא מבטלי הדדי, הא מין במינו בטל!** ושירים אינם "עולין" הן, ולמה לא יבטלו את הטבל?

אלא, פשיטא שהתנא של המשנה **רבי יהודה** הוא, ולכן לא בטל הטבל, משום שהשירים והטבל הן מין במינו.

והשתא מקשינן: **בשלמא למאן דאמר בתר בטל אזלינן** ואז נחשב מין במינו, אם כן במקרה של המשנה, הטבל שהוא הבטל הוי יכול להיות **כמבטל** דהיינו כמו השירים, **דלכי קמין מאידך, מהטבל, הווי להו לטבל הבטל שירים** — **כי הני השירים המבטל!** [לכאורה קשה גם למאן דאמר הוה, מדוע לא יבטלו הטבל את השירים הרי השירים אינם יכולים להיות טבל, ותיפסל המנחה שהיא טבל משום "ריבה סולתה", שאותו מעוט מהשירים הבטל בה נוסף על שעורה,

והגרי"ז כתב ליישב שאמנם יהיה ביטול על השירים, אבל מאחר שהמנחה שלא נקמצה כשירה, אם כן לאחר שיקמוץ יהיה כל התערובת בדין שירים, ואם כן יהיו השירים של המנחה שנקמצה בראשונה חוזרין וניעורין, שכולם מין אחד הם ואינן מבטלין זה את זה, ותחזור המנחה לכשרותה, עכ"ד, [ולכאורה יש לעיי' מצד דיחוי בזה].

94. עיקר דינו של רבי זירא הוא לקמן בגמרא,

שאנו מחשיבים אותו קצת כאינו מינו הואיל ואין דיניהם שוים, מכל מקום אינו מועיל אלא להפקיע דיני המיעוט ולא לחדש עליו דינים.

אולם התוס' כאן הקשו עוד על דברי רש"י שמכל מקום תיפסל המנחה שנקמצה, לדעת ריש לקיש [לעיל ט] הסובר שאם נחסרו השירים אחר קמיצה קודם הקטרה שפסולה המנחה, שמאחר שהטבל היה רב על השירים נתבטלו השירים מהדין שלהם על ידי ביטול ברוב, ולא יישבו הקושיא.

קומץ אינו מבטל הקומץ.

תא שמע: למדנו במשנה **נתערב קומצה בשיריה או בשיריה של חברתה, לא יקטיר, ואם הקטיר עלתה לבעלים!**

והא **הכא דלא** הוי מבטל שהוא השיריים יכול להיות בהקומץ שהוא **הבטל**, שאחר שנקמצה ונעשתה שיריים אי אפשר לקמוץ עוד ממנה, ולא בטל יכול להיות **כמבטל**, שאין הקומץ יכול להיות שיריים, ולא אומרים דקא מבטלי ליה שירים לקומץ ולא עלתה לבעלים אף אם הקטיר את כל התערובת.

מני, אי רבנן, וכו' [וכדלעיל] אלא פשיטא רבי יהודה היא, וקשה בין למאן דאמר בתר מבטל אזלינן, ובין למאן דאמר בתר בטל אזלינן?

ומשנינן: **אמר רבי זירא** [והיינו, כאן אמר רבי זירא את דבריו — שטמ"ק י"א]: **נאמרה הקטרה בקומץ ונאמרה הקטרה בשירים — מזה הקטרה האמורה בקומץ אין קומץ מבטל את חברו, אף הקטרה האמורה בשירים אין שירים מבטלין את הקומץ!**

תא שמע: למדנו בבבביתא: עיסה של מצת מצוה שתיבלה בקצח מין תבלין, או

תא שמע: כתוב במשנה: **הקומץ שנתערב במנחה שלא נקמצה — לא יקטיר, ואם הקטיר הרי זו שנקמצה עלתה לבעלים, וזו שלא נקמצה לא עלתה לבעלים!**

ולא אומרים קא מבטיל ליה טיבלא לקומץ והרי זה כאילו אבד הקומץ ולא הוקטר על המזבח, ולא תעלה לבעלים אף זו שנקמצה.

מני מיהו התנא של המשנה? אי רבנן — הא אמרי "עולין" הוא דלא מבטלי הדדי, הא מין במינו בטיל, ולמה לא יתבטל הקומץ?

אלא, פשיטא רבי יהודה היא. בשלמא למאן דאמר בתר מבטל אזלינן מובן מה שכתוב במשנה שלא בטל הקומץ, שהמנחה שלא נקמצה, שהיא **המבטל**, הוי יכולה להיות בקומץ **הבטל**, **דכל פורתא** כל מקצת מהמנחה שלא נקמצה חזי למקומץ מיניה ולהיות קומץ [אילו לא נתערב בה הקומץ] והוי ליה מין ומינו ומין במינו לא בטל.

אלא למאן דאמר בתר בטל אזלינן אם כן קשה מדוע לא בטל הקומץ, הרי קומץ שנתערב במנחה נחשב כמין בשאינו מינו, דקומץ מי קא הוי יכול להיות **טיבלא?**

ומשנינן: **הא נמי בדרבי זירא** שכשם שאין הקומץ מבטל את הקומץ, כך הטבל שיש בו

בהם לאו על הקטרתן, ועל כן אינם מבטלים את הקומץ לרבנן שאין עולין מבטלין זה את זה, ואפילו לרבי יהודה שסובר שיכולין עולין לבטל זה את זה, מכל מקום מאחר ששניהם סולת והם בעצם מין אחד, והם גם כן משתווים בשם "עולין" שיש בהם, משום כך אינם מבטלים זה את זה.

שאר השירים מבטלים את הקומץ מכח גזירה שוה זו, והשיטה מקובצת [יב] מבאר שמשום כך אין השירים מבטלים גם כן את הטבל, שהרי הטבל מורכב הוא מקומץ ושירים. ובעיקר חידושו של רבי זירא ביאר הגרי"ז שהגדר הוא שגם השירים יש עליהם איזה שהוא שם של עולין לגבי מזבח, וכמו שרואים שנאמר

בשומשמיך, או בכל מיני תבלין⁹⁵, כשרה לצאת בה ידי חובת מצה, משום שמצה היא, אלא שנקראת "מצה מתובלת".

קא סלקא דעתך דאפי' שהרבה לה תבלין טפי יותר ממצה מהקמח והמים, ובכל זאת לא בטלה המצה בתבלין.

בשלמא למאן דאמר בתר בטל אזלינן הוי כמין במינו, שהמצה הבטל הוי יכולה להיות כתבלין המבטל, משום דלכי מעפששא כשתעפש המצה, יצאה מתורת מצה והוי לה כתבלין שאין יוצא בה ידי חובתו. ⁹⁶אלא למאן דאמר בתר מבטל אזלינן, תבלין מי קא הוי מצה, ואם כן הוי מין בשאינו מינו, ולמה לא תבטל המצה?⁹⁷

ומשנינן: הכא במאי עסקינן: דלא אפי' לה תבלין, אלא מדובר דרובה מצה היא, ולא בטלה.

דיקא נמי, דקתני "מצה היא, אלא שנקראת מצה מתובלת", ומשמע שרובה מצה. שמע מיניה: [ועיין חידושי ר' חיים הלוי בהלכות חמץ ומצה ובהגהות החזון איש שם].

כי סליק כשעלה רב כהנא לארץ ישראל אשכחיהו מצאם לבני רבי חייא דיתבי שישבו וקאמרי: עשרון סולת שהקדישו

למנחה שחלקו לשני חלקים, והניחו בכיסא ^{כד - א} בכלי שבוללין בתוכו את המנחה באופן ששני החצאין אין נוגעין זה בזה, ונגע טבול יום באחד מהן, מהו שיטמא את החצי השני שלא נגע בו? [דוקא בטבול יום נסתפקו, משום שאין טומאתו חמורה, והנטמא ממנו אין בכחו לטמא אחרים, אבל באדם טמא אין להסתפק, משום שהשמן שבמנחה נטמא ממנו ומטמא את הכלי, והכלי מטמא את כל מה שבתוכו — רש"י, עפ"י עולת שלמה].

וצדדי הספק הם: כי תנן: כלי מצרף מה שבתוכו להיות אחד, שאם נגע טמא

ידי חובת מצה בפסח.

ובחידושי רבינו חיים הלוי [חמץ ומצה ו ה] כתב ליישב שכל דין דטעם כעיקר נאמר רק לענין הדינים של האוכל, שמאחר ונרגש הטעם של האיסור בהעיקר, מקבל העיקר גם כן את דיני האיסור שישנם על הדבר האסור, וממילא גם כן נובע מכך שאין עליו ביטול, אבל אין דין טעם כעיקר מועיל ליתן שם של "לחם" הנצרך למצת חובה] על העיקר, וממילא לענין זה אנו דנים שנתבטל המצה בהתבלין שהם הרוב, והמשנה דחלה הנ"ל מדברת בדוקא לענין חטים ואורז, שבהם נאמר דין מיוחד של גירורה, שהחטים גוררות אחריהם את האורז, וכמבואר בירושלמי דחלה שהביאו הראשונים, [עיי' רא"ש סוף הלכות חלה]. וכל זה מצד דין טעם כעיקר,

95. רש"י מפרש שתיבלה בעודה עיסה, אולם הראב"ד [חמץ ומצה ו ה] מפרש שתיבלה אחר אפיה בדוקא, שאם לא כן אינה קרויה לחם עוני.

96. החזו"א [כט ח] מבאר דאף על גב שהמצה עם התבלין הם מין בשאינו מינו, מכל מקום מאחר שהתבלין בא לתקן העיסה, הרי הם כמין אחד, וכמו שכתבו התוס' בביצה [לט א].

97. התוס' הקשו שהרי טעם המצה נרגש בתערובת, ואם כן אינו בטל ברוב, כדין תערובת של מין בשאינו מינו בטעמם, [לענין איסורי אכילה], עיי"ש, והאחרונים הוסיפו להביא ממשנה מפורשת במס' חלה [ג ז] לענין תערובת של חטים ואורז, שאם יש בה טעם דגן יוצא בה